

УДК 001.89(477:476)

DOI: 10.24919/2312-2595.1/43.185702

Галина ГРИЦЕНКО

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 24, вул. Івана Франка, м. Дрогобич, Україна, індекс 82100 (grycenko84@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7047-5664>

Бібліографічний опис статті: Гриценко, Г. (2019). Розвиток українсько-білоруських наукових зв'язків у міжвоєнний період. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, 1/43*, 139–151. doi: 10.24919/2312-2595.1/43.185702.

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКИХ НАУКОВИХ ЗВ'ЯЗКІВ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Анотація. *Мета* дослідження – проаналізувати розвиток українсько-білоруських зв'язків у галузі науки у міжвоєнний період. **Методологія дослідження** спирається на принципи історизму, системності та об'єктивності в підході до явищ минулого на основі різнобічного й комплексного аналізу джерел і наукової літератури. **Наукова новизна** статті полягає у спробі комплексного дослідження змісту наукових взаємин українців і білорусів у 20–30-х рр. ХХ ст. **Висновки.** Взаємозв'язки Білорусі та України в галузі науки виразилися насамперед у величезній допомозі українського народу білоруському висококваліфікованими науковими кадрами, створенні вищої школи і наукових установ. Розвиток наукових зв'язків двох народів в окреслений період здійснювався у певних формах: спочатку поїздки, встановлення особистих контактів, рецензії на роботи вчених, потім розробка низки тем з історії сусіднього народу, спільна участь у наукових конференціях, симпозіумах. Делегація українських науковців була найбільш чисельною. І це свідчить не тільки про близькість двох народів, їхнє сусідство, а й про міцні зв'язки між білоруськими і українськими вченими. Все це сприяло глибшому пізнанню двох слов'янських народів, їхніх злгоденних національних проблем.

Адже радянська влада не зупинялася перед необхідністю знищення усіх, хто не вписувався у встановлені рамки і стереотипи мислення, зокрема в науці. Перспективним напрямом подальшого дослідження проблеми є вивчення українсько-білоруських громадсько-культурних зв'язків міжвоєнного періоду.

Ключові слова: Україна; Білорусь; наукові зв'язки; В. Пічета; М. Грушевський; репресії.

Halyna HRYTSENKO

Candidate of Historical Science, Assistant Professor of the Department of World History and Special Historical Disciplines, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24 Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (grycenko84@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7047-5664>

To cite this article: Hrytsenko, H. (2019). Rozvytok ukraïnsko-biloruskykh naukovykh zviazkiv u mizhvoïennyi period [The development of the Ukrainian-Belarusian scientific connections during the interwar period]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 1/43, 139–151. doi: 10.24919/2312-2595.1/43.185702* [in Ukrainian].

THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN-BELARUSIAN SCIENTIFIC CONNECTIONS DURING THE INTERWAR PERIOD

Summary. *The purpose of the research is to analyze the development of the Ukrainian-Belarusian connections in the field of science during the interwar period. Methodology of the research centers on the principles of historicism, systematic and objective approach towards the phenomena of the past, which is based on the comprehensive and complex sources and scientific literature analysis. Scientific novelty of this paper is the attempt to research the content of scientific relations between Ukrainians and Belarusians during the 1920–30's. Conclusion: first of all, interconnection between Belorussia and Ukraine in the scientific field is expressed in the great help of Ukrainian people towards Belarusians through highly skilled scientific professionals, by creating the High School and scientific institutions. The development*

of scientific connections between the two nations during the outlined period pursued in certain forms: firstly, scientific trips, the development of personal contacts, scientists' works' reviews; then, the series of topics from the history of Belarusians; common participation in scientific conferences and symposiums also took place. The most numerous scientific delegation was the one from Ukraine. This fact testifies not only to the proximity of two nations, but also tight connection between Ukrainian and Belarusian scientists. All in all, this factors promoted the intensive acquaintance of two Slavic people, their topical national problems. In fact, the Soviet authority never stopped eliminating everyone who went beyond scopes and stereotypes of standard thinking, particularly in science. The perspective direction of further problem exploration is to study the Ukrainian-Belarusian socio-cultural connections during the interwar period.

Keywords: *Ukraine; Belorussia; scientific connections; V. Picheta; M. Hrushevskiy; repressions.*

Постановка проблеми. Міжвоєнні роки в історії України та Білорусі відомі як період відродження, процвітання передовсім їхньої культури і мови. Це був час проведення білорусизації та українізації – політики національно-державного і національно-культурного будівництва. Як відомо, Лютнева революція в Росії вплинула на всі сфери життєдіяльності, в тому числі на міжнародні відносини. На законодавчій основі створювалися більш сприятливі, ніж раніше, умови для розвитку національних культур, у тому числі білорусько-українських наукових зв'язків. Такі контакти вели до взаємозбагачення культур двох народів, що було бажаним для кожного з них, і довгий час підтримувалися як офіційною владою, так і інтелігенцією, широкими масами людей. Важливість вивчення теми посилюється формуванням сучасної системи білорусько-українських міжнародних відносин, зближенню їхніх культур, що має важливе суспільно-політичне значення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідницька розробка проблеми наукових взаємозв'язків білоруського і українського народів в окреслений період не стала темою спеціального дослідження. Однак окремі аспекти її все ж знайшли певне відображення у роботах білоруських і українських учених. Окремі фрагменти проблеми позначені українською дослідницею Н. Ткач

в колективній монографії авторів інститутів історії АН УРСР і АН БРСР (Кондуфор, 1978, с. 79–81), а деяким її аспектам присвятили свої тези В. Лебедева, Н. Василевська, Н. Токаров (Навіцкі, Касцюк і ін., 2004, с. 210–213, 231–233, 243–246, 256–260), О. Яновський (Яновський & Бойко, 2007, с. 12–19).

Мета дослідження – проаналізувати розвиток українсько-білоруських наукових зв'язків у міжвоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Першочергове значення в Білорусі і Україні у міжвоєнний період було приділено розвитку національної освіти. Адже до 1921 р. молодь з Білорусі змушена була роз'їхатися по різних напрямках у пошуках можливості отримати вищу освіту. Своїх вищих навчальних закладів, а тим більше класичного університету на білоруській землі не було з часів закриття Віленського університету (1832) і Гори-Горецького землеробського інституту (1864). Одним із напрямків на шляху білорусів до здобуття вищої освіти були університети України. Але особливі успіхи в цій галузі були досягнуті в роки радянської влади на основі спочатку політики білорусизації та українізації.

БРСР однією з перших серед союзних республік здійснила початковий всеобуч: у 1931/32 навчальному році 98 % дітей у віці 8–11 років були охоплені такою освітою. Почався поступовий перехід до загальної обов'язкової семирічної освіти (Перцев, 1953, с. 209).

Потреби розвитку народного господарства, розширення мережі загальноосвітніх шкіл створювали хорошу базу для розвитку вищої школи в Білорусі та Україні. Напередодні Великої Вітчизняної війни в 25 вищах Білорусі налічувалося 21,5 тис. студентів, серед яких 76,6 % становили білоруси. Тільки за 1932–1940 рр. вони підготували приблизно 10 тис. фахівців вищої кваліфікації. У різних сферах працювали 27,7 тис. фахівців з вищою і 59,9 тис. із середньою спеціальною освітою (Касцюк, 2006, с. 302).

Розвиток широкої мережі вищої школи уможлиблював підготовку висококваліфікованих фахівців для народного господарства і, крім того, створював базу для широкої дослідницької діяльності, закладав основу для розвитку наукових зв'язків.

Центром наукової думки Білорусі став Інститут білоруської культури (Інбелкульт – ІБК), організований у 1922 р. Він проводив велику наукову роботу в сфері вивчення природних багатств

республіки, літератури, мови, фольклору, історії та ін. Крім того, на ІБК була покладена почесна задача «... зближення між братніми культурами Союзу РСР» (*Савецкая Беларусь*, 1924). І це завдання він ретельно виконував.

На першому етапі діяльності українські дослідницькі установи надали Інбелкульту допомогу комплектуванням кадрів. На роботу до Білорусі приїхали уродженці України професори В. Пічета, А. Ясінський, М. Малюшицький, П. Бузук (Токарев, 2004, с. 112–113). Кафедри факультетів медичних і суспільних наук були заміщені відомими вченими Київського, Смоленського та інших університетів.

Україна надавала велику допомогу і в комплектуванні наукових бібліотек Білорусі. Так, Наркомат освіти УРСР повернув Білорусі бібліотеку графа Хрептовича-Буцяного, яка зберігалася у Києві (Кондуфор, 1978, с. 128).

При відвідуванні України ректор Білоруського державного університету (БДУ), член Інбелкульту професор В. Пічета встановив міцні зв'язки з українськими вченими. Підтвердженням тому – поява рецензії українського дослідника Л. Окіншевича на об'ємну монографію В. Пічети (Історія Білорусі. Ч. II. М.–Л., 1924) (*Савецкая Беларусь*, 1924). В. Пічета навчався в Київському університеті, а з 1921 р. був науковим співробітником Української АН. З 1925 р. активно виступав у білоруських виданнях з рецензіями на дослідження українських вчених. Підтримував контакти з У. Пічетою, З. Давгялом, В. Дружицом, С. Некрашевичом, Я. Купалою, Я. Коласом (*Польмя*, 1927, 1). Тут необхідно нагадати, що перший ректор БДУ В. Пічета народився в Полтаві (1879) і своєю рідною мовою вважав українську.

Через деякий час з'явилася рецензія самого В. Пічети на монографію М. Чубатого «Державно-правове становище українських земель Литовської держави під кінець XIV ст.» (*Польмя*, 1929, 6).

Така позиція була характерна і для інших вчених. Відомий білоруський історик, суспільно-політичний діяч В. Ігнатовський в 1917–1918 рр. при підготовці лекції «Короткий нарис національно-культурного відродження Білорусі» для студентів Мінського учительського інституту, використовував багато праць українських авторів, у тому числі Д. Дорошенка «Білоруси і їх національне

відродження» (Київ, 1908), А. Новина «Білоруський національний рух. Літературно-науковий вісник» (Київ, 1911) (Кабржыцкая, 2011, с. 221).

У жовтні 1926 р. професор В. Пічета знову відвідав Україну. І як результат – у білоруських журналах з'явилися його рецензії на монографії І. Огієнка «Історія українського друкарства», П. Попова «Початок друкарства у слов'ян», В. Барвінка «Загальний огляд стародруків київських бібліотек» (Кабржыцкая, 2011, с. 225).

Слід відзначити також присутність фігури М. Грушевського в діяльності БДУ. Звичайно, не фізична присутність у Білорусі, а активна робота на батьківщині після повернення (1924) з еміграції знайшла відгук колег-істориків з БДУ. Його досвід і наполегливість при налагодженні системної розробки національної української історії і копіткого вивчення регіональної історії України, про що свідчить створення ним науково-дослідної кафедри історії України та комісії порайонного дослідження історії України (Яновський & Бойко, 2007, с. 14), були дуже потрібні в Білорусі. Відповідні зусилля докладали В. Пічета, М. Довнар-Запольський, А. Смолич та інші співробітники БДУ. Щобільше, активна участь колективу БДУ в проведенні білорусизації вимагала звернення до напрацювань українських колег, і насамперед М. Грушевського, в галузі національної історії. Слід відзначити, що М. Грушевський займався дослідженням історії Берестейщини (Західне Полісся або Брестсько-Пінський край сучасної Білорусі) (Яновський & Бойко, 2007, с. 66–71).

З другої половини 20-х рр. білорусько-українські наукові контакти помітно розширюються. По-перше, зростає кількість публікацій українських вчених у білоруських журналах, а білоруських дослідників – в українських. Тільки журнал «Полум'я» на своїх сторінках помістив статті українського історика Л. Окіншевича «Козацтво в Білорусі» і «Т. Шевченко в своєму щоденнику» (*Польмя*, 1927, 1, с. 172–190; 1927, 7, с. 245–251). Зі свого боку, В. Пічета надрукував рецензію на низку робіт українських вчених з археології України (*Польмя*, 1927, 5, с. 193–195). Простежуються також рецензії на монографію К. Німчинова «Український язик у минулому й тепер» (*Польмя*, 1927, 4, с. 236–237), а також працю «Повстання декабристів в Україні» (*Польмя*, 1928, 2, с. 223–224), академіка А. Кримського «Дещо про білору-

софільство в Росії» (*Польмя*, 1928, 3, с. 231–233), І. Свенціцького «Розквіт культурно-національного життя Східної Білорусі» (*Польмя*, 1927, 7, с. 201–205).

Аналогічна тенденція спостерігалася і в українських журналах. Письменник М. Горещький опублікував в одному з них свою статтю «Білоруська література», музикознавець Ю. Дрейзін – «Музика на Білорусі», краєзнавець М. Касперович – «Білоруське краєзнавство», а професор П. Бузук – «Кілька слів про українсько-білоруське побратимство» (Кондуфор, 1978, с. 165–166).

По-друге, продовжували розвиватися відомі форми наукових зв'язків. Так, 10 грудня 1927 р. на святкування у Києві 70-річного ювілею життя і діяльності відомого українського вченого академіка Д. Багалія приїхали професор В. Пічета і голова секції наукових співробітників Інбелкульту професор Я. Вальфсон (Токарев, 2004, с. 112).

Зі свого боку, члени історичної секції Української академії наук з Києва також привітали з ювілеєм ректора В. Пічету телеграмою-привітанням 27 жовтня 1926 р. Під щирими вітальними словами стояли підписи братів-істориків Михайла і Олександра Грушевських. Українські колеги бажали своєму земляку, прекрасному історикові, організатору Білоруського університету подальшого плідного продовження «історичної роботи» і довгих років «такої ж чудової праці» (Яновський & Бойко, 2007, с. 14). Відзначимо, що трохи раніше, 1 жовтня 1926 р. В. Пічета на урядовому рівні був відряджений до Української академії наук для участі 3 жовтня в Києві у святкуванні 60-річчя від дня народження та 40-річчя «літературно-наукової та суспільної діяльності» академіка М. Грушевського.

У подальшому вчені БДУ підтримували тісні творчі контакти зі своїм українським колегою. Про це свідчить хоча б той факт, що якщо Академією наук СРСР в 1928 р. була розпочата процедура висунення кандидатур для обрання на вакантні місця академіків і член-кореспондентів, то В. Пічета запропонував членом університетської вченої Ради обговорити можливість підтримки М. Грушевського в цьому академічному змаганні. Як свідчить інформація, що опублікована в жовтні 1928 р. в центральній білоруській пресі під заголовком «БДУ про кандидатури в АН СРСР», після дискусій і позитивних оцінок наукової

цінності історичних праць М. Грушевського вирішено, що є всі підстави підтримати його кандидатуру серед шести істориків (Борисевич & Войтович, 1998, с. 114).

До речі, серед них, крім М. Грушевського, був висунутий від БДУ і ще один український історик, знавець як української, так і білоруської історії, один з однодумців Грушевського – Д. Багалій.

Продовжувалося і вивчення білоруськими вченими досвіду діяльності наукових колективів України. У 1928 р. на одному із засідань кафедри етнографії Інбелкульту була заслухана доповідь «Організація і метод роботи етнографічної комісії Української Академії наук» (Яновский, 2004, с. 124–125).

Міжвоєнне двадцятиліття збагатилося дослідженнями білоруських дослідників П. Бузука (1926, с. 23–28), та українських літературознавців Л. Луціва (1926, с. 224–226), А. Кримського (1928, с. 231–265), які показали значення діяльності українських вчених для розвитку білоруської культури. Знаковою, на нашу думку, є стаття білоруського мовознавця П. Бузука (1891–1943) «Пам'яті Франка», в якій автор охарактеризував Каменяра як велетня української літератури, «співця пригнічених народів», що робить його близьким і дорогим білоруському народові. Дослідник підкреслив щирю любов і повагу письменника не тільки до українського, а й до інших народів, назвавши його «галицьким Шевченком» (Бузук, 1926, с. 23–28). І. Франко сприяв народженню і становленню білоруської критики. Він залишався патріотом і виразником інтересів обох народів.

Важливе значення для подальшого розвитку наукових зв'язків мало відкриття 1 січня 1929 р. в Мінську на базі Інбелкульту Білоруської академії наук. На урочистих зборах в Мінську були присутні і почесні гості з України – це представники Української академії наук О. Фоміна, всеукраїнського наукового товариства Ю. Мазуренка. Делегація українських науковців була найбільш численною. І це свідчить не тільки про близькість двох народів, їх сусідство, а й про міцні зв'язки між білоруськими і українськими вченими.

У 1929 р. Всеукраїнська Академія наук обрала своїми дійсними членами президента БАН В. Ігнатовського і народного поета Білорусі, академіка БАН Янка Купалу (Токарев, 2004, с. 256).

Ознакою 30-х рр. стало і взаємопроведення наукових заходів учених України в Білорусі. Білоруський журнал «Полум'я» в 1929 р. повідомляв, що в Україні організовується тиждень білоруської науки. Для читання доповідей з Мінська приїхала до Харкова і Києва делегація з 15 найбільш відомих вчених (*Польмя*, 1929, 5, с. 202).

День відкритих дверей Всеукраїнської Академії наук в Білорусі почався 19 травня 1933 р. в Мінську з приїздом групи українських вчених різних галузей науки. Серед них були академіки ВУАН О. Богомолець, О. Палладін та ін. Вони виступили з низкою доповідей про проблеми розвитку та досягнення наукової думки України. Українська делегація взяла участь у засіданні Президії БАН, на якому обговорювався стан і перспективи спільної діяльності (Токарев, 2004, с. 266).

Слід відзначити, що велика кількість науково-педагогічної та творчої інтелігенції проживали в столичних областях – Київській і Мінській. Так, до кінця 1930-х рр. в Мінську були визначені ВНЗ, проживали більшість письменників, митців, редакторів. Процес формування національної професійної культури і мистецтва, національних кадрів починався у БССР тільки в 1930-ті рр. (Старовойтов, 2012, с. 101).

Загалом, демократичний характер радянської системи підготовки кадрів, національних кадрів в умовах білорусизації і українізації дав змогу за короткий термін певною мірою ліквідувати національну нерівність в області грамотності та освіти. У БССР і УРСР були досягнуті високі показники рівня освіченості населення. У другій половині 1930-х рр. в свідоме життя входило більш грамотне і освічене покоління, виховане на революційних цінностях, але в умовах жорсткої дисципліни і репресивної політики, від якої постраждала і частина інтелігенції.

На тлі цих взаємин в 30-х рр. мало місце розгортання боротьби з так званим «націонал-демократизмом» і звинувачення у причетності до нього багатьох діячів освіти, науки, літератури і мистецтва. У результаті необґрунтованих обвинувачень у приналежності нібито «Спілки визволення Білорусі» були позбавлені звання академіка і репресовані президенти АН БРСР І. Сурт, віце-президент В. Щербаков, секретар П. Панкевич, академіки Ц. Бурстина, Т. Домбаль, З. Жилунович, В. Пічета і ін. Президент

БАН В. Ігнатівський 4 лютого 1931 р. покінчив життя самогубством. У результаті було репресовано понад 140 співробітників АН БРСР (Трус, 2011, с. 279).

Аналогічні процеси відбувалися на території України, де наприкінці 1929 р. було заарештовано велику групу діячів науки і культури, звинувачених у причетності до «Спілки визволення України». М. Грушевський уникнув цієї долі, але його раптова смерть в 1934 р. дотепер викликає різні думки. Адже радянська влада вважала необхідністю знищення всіх, хто не вписувався у встановлені рамки і стереотипи мислення, навіть (а може, тим більше) в науці.

Висновки. Взаємозв'язки Білорусі та України в галузі науки виразилися насамперед у величезній допомозі українського народу білоруському висококваліфікованими науковими кадрами, у створенні вищої школи і наукових установ.

Розвиток наукових зв'язків білоруського та українського народів в окреслений період здійснювався у певних формах: спочатку поїздки, встановлення особистих контактів, рецензії на роботи вчених, потім розробка низка тем з історії сусіднього народу, спільна участь у наукових конференціях, симпозіумах. Усе це сприяло глибшому пізнанню двох слов'янських народів, їхніх злободенних національних проблем.

Перспективним напрямом подальшого дослідження проблеми є вивчення українсько-білоруських громадсько-культурних зв'язків міжвоєнного періоду.

Література

- Бузук, П. (1926). Памяці Франка. *Польмя*, 4, 23–28.
- Бровка, В.В. (Ред.). (1970). *БССР: Краткая энциклопедия* (Т. 3). Минск: Изд. Советская энциклопедия.
- Борисевич, Н.А., & Войтович, А.П. (Рэд.). (1998). *Національная академия наук Беларуси: 1929–1999*. Минск: Беларуская Энцыклапедыя.
- Кабржыцкая, Т. (2011). *Дзве Радзімы – Украіна і Беларусь – пад міратворчымі крыламі буслоў*. Минск: Кнігазбор.
- Касцюк, М. (Рэд.). (2006). *Гісторыя Беларусі. Том 5: Беларусь у 1917–1945 гг.* Минск: Экаперспектыва.
- Кондуфор, Ю.Ю. (Ред.). (1978). *Нерушимая дружба украинского и белорусского народов в период социализма*. Киев: Наукова думка.

- Кримський, А.** (1928). До етнографії Полісся. *Розвідки, статті та замітки* (с. 231–265). Київ: ВУАН.
- Кримський, А.** (1928). Дещо про білорусофільство в Росії. *Розвідки, статті та замітки*. Київ: ВУАН.
- Луців, Л.** (1926). Янка Купала і Т. Шевченко. *Літературно-науковий вісник* (с. 224–226).
- Навіцкі, У.І., & Касцюк, М.П. і інш.** (Рэдкал.). *Беларусь-Україна: гістарычны вопыт узаемаадносін: матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі* (Мінск, 18–19 сакавіка 2003 г.). (2004). Мінск: Інстытут гісторыі НАНБ.
- Перцев, В.Н.** (Ред.). (1953). *Документы и материалы по истории Белоруссии* (Т. 3). Минск: Изд. АН БССР.
- Польша*. (1927).
- Польша*. (1928).
- Польша*. (1929).
- Савецкая Беларусь*. (1924, 4 лістапада).
- Свенціцький, І.** (1928). *Розквіт культурно-національного життя Східної Білорусі*. Львів: Наклад автора.
- Старовойтов, М.И.** (2012). Научно-педагогическая и творческая интеллигенция белорусско-украинского пограничья в условиях белорусизации и украинизации: этнокультурный аспект. *Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины*, 4 (73), 95–102.
- Токарев, Н.В.** (2004). Становление сотрудничества между Академиями наук Беларуси и Украины (1928–1941 гг.). *Беларусь-Україна: гістарычны вопыт узаемаадносін: матэр. Міжнарод. навук. канферэнцыі*. Мінск: Інстытут гісторыі НАНБ.
- Трус, М.В.** (Рэд.). (2011). *Максім Багдановіч: энцыклапедыя*. Минск: Беларус. Энцыкл. імя П. Броўкі.
- Яновський, О.А., & Бойко, В.М.** (Ред.). (2007). *Науково-історичні читання, присвячені 140-річчю з дня народження М.С. Грушевського* (Мінськ, 22 грудня 2006 р.). Білоруський державний університет. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф».
- Яновский, О.А.** (2004). *Украинские страницы начальной истории Белорусского университета* (с. 124–125). Київський національний університет у ХХІ столітті. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».

References

- Buzuk, P.** (1926). Pamiatci Franka [In memory of Frank]. *Polymia – Flames*, 4, 23–28 [in Belarus].

- Brovka, V.V.** (Ed.). (1970). *BSSR: Kratkaia enciklopediia [Short Encyclopedia]*. (Vol. 3). Minsk: Izd. Sovetskaia enciklopediia [in Belarus].
- Borisevich, N.A., & Voitovich, A.P.** (Eds.). (1998). *Natsionalnaia akademiia nauk Belarusi: 1929–1999 [National Academy of Sciences of Belarus: 1929–1999]*. Minsk: Belarускаia Entcyklapedyia [in Belarus].
- Kabrzhytckaia, T.** (2011). *Dzve Radzimy – Ukraina i Belarus – pad miratvorchymy krylami buslov [Two of the motherland – Ukraine and Belarus – under the wings of storks miratvorchymy]*. Minsk: Knigazbor [in Belarus].
- Kastciuk, M.** (Ed.). (2006). *Gistoryia Belarusi. T. 5: Belarus u 1917–1945 gg. [History of Belarus. Vol. 5: Belarus in 1917–1945 years]*. Minsk: Ekaperspektyva [in Belarus].
- Kondufor, Iu.Iu.** (Ed.). (1978). *Nerushimaia druzhba ukrainskogo i belorusskogo narodov v period sotcializma [The indestructible friendship of the Ukrainian and Belarusian peoples during the period of socialism]*. Kiev: Naukova dumka [in Russian].
- Krymskyi, A.** (1928). Do etnografii Polissia [To the ethnography of Polissya]. *Rozvidky, statti ta zamitky – Intelligence, articles and notes* (pp. 231–265). Kyiv: VUAN [in Ukrainian].
- Krymskyi, A.** (1928). Deshcho pro bilorusofilstvo v Rosii [Something about Belarosophilism in Russia]. *Rozvidky, statti ta zamitky – Intelligence, articles and notes*. Kyiv: VUAN [in Ukrainian].
- Lutsiv, L.** (1926). Yanka Kupala i T. Shevchenko [Yanka Kupala and T. Shevchenko]. *Literaturno-naukovyi visnyk – Literary and Scientific Bulletin* (pp. 224–226) [in Ukrainian].
- Navitcki, U.I., & Kastciuk, M.P. et al.** (Eds.). *Belarus-Ukraina: gistorychny vopyt uzaemaadnosin: materyialy Mizhnarodnai navukovai kanferentcyi* (Minsk, 18–19 sakavika 2003 g.) [*Belarus-Ukraine: historical experience of mutual relations: Proceedings of the International Scientific Conference* (Minsk, March 18–19, 2003)]. (2004). Minsk: Instytut gistoryi NANB [in Belarus].
- Pertcev, V.N.** (Ed.). (1953). *Dokumenty i materialy po istorii Belorussii [Documents and materials on the history of Belarus]*. (Vol. 3). Minsk: Izd. AN BSSR [in Belarus].
- Polymia [Flames]*. (1927). [in Belarus].
- Polymia [Flames]*. (1928). [in Belarus].
- Polymia [Flames]*. (1929). [in Belarus].
- Savetckaia Belarus [Soviet Belarus]*. (1924, November 4). [in Belarus].
- Svientsitskyi, I.** (1928). *Rozkvit kulturno-natsionalnoho zhyttia Skhidnoi Bilorusi [The heyday of the cultural and national life of Eastern Belarus]*. Lviv: Naklad avtora [in Ukrainian].

- Starovoitov, M.I.** (2012). Nauchno-pedagogicheskaia i tvorcheskaia intelli-gentciia belorussko-ukrainskogo pogranchia v usloviakh belorusizatsii i ukrainizatsii: etnokulturnyi aspekt [Scientific-pedagogical and creative intelligentsia of the Belarusian-Ukrainian borderland in the conditions of Belarusianization and Ukrainization: ethnocultural aspect]. *Izvestiia Gomelskogo gosudarstvennogo universiteta imeni F. Skoriny – News Francisk Scorina Gomel State. University*, 4 (73), 95–102 [in Belarus].
- Tokarev, N.V.** (2004). Stanovlenie sotrudnichestva mezhdru Akademiiami nauk Belarusi i Ukrainy (1928–1941 gg.) [Formation of cooperation between the Academies of Sciences of Belarus and Ukraine (1928–1941)]. *Belarus-Ukraina: gistorychny vopyt uzaemaadnosin: mater. Mizhnarod. navuk. kanferentcyi – Belarus-Ukraine: historical experience of mutual relations: Proceedings of the International Scientific Conference*. Minsk: Instytut gistoryi NANB [in Belarus].
- Trus, M.V.** (Ed.). (2011). *Maksim Bagdanovich: entcyklapedyia [Maxim Bogdanovich: encyclopedia]*. Minsk: Belarus. Entcykl. imia P. Brovki [in Belarus].
- Yanovskyi, O.A., & Boiko, V.M.** (Ed.). (2007). *Naukovo-istorychni chytannia, prysviacheni 140-richchii z dnia narodzhennia M.S. Hrushevskoho* (Minsk, 22 hrudnia 2006 r.) [Scientific and historical readings dedicated to the 140th anniversary of M.S. Hrushevsky (Minsk, December 22, 2006)]. Nizhyn: TOV «Vydavnytstvo «Aspekt-Polihraf» [in Ukrainian].
- Yanovskii, O.A.** (2004). *Ukrainskie stranitsy nachalnoi istorii Belorusskoho universiteta [Ukrainian pages of the initial history of the Belarusian University]*. (pp. 124–125). Kyivskiy natsionalnyi universytet u XXI stolitti. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr «Kyivskiy universytet» [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 26.09.2019